

Het einde van de vrijhandel en de terugkeer van het imperium

Door Frank , 7 oktober 2026

Het einde van de vrijhandel en de terugkeer van het imperium

Over de crisis van de westerse macht, de fragmentatie van de globalisering, de opkomst van oligarchische politiek en de psychologische moeilijkheid om een post-hegemoniale wereld te aanvaarden.

Door Frank Dumon

De politieke crisis die zich in de Verenigde Staten en Europa ontvouwt, kan niet afdoende worden begrepen als een tijdelijk geschil tussen politieke partijen, leiders of electorale coalities. Onder het dagelijkse schouwspel van politieke

confrontatie ligt een veel diepere historische transformatie: de erosie van een internationale orde die gedurende eeuwen van westerse imperiale expansie werd opgebouwd en na de Tweede Wereldoorlog werd geconsolideerd onder een overweldigende Amerikaanse macht. In een breed opgezet gesprek betoogt politiek econoom professor Richard Wolff dat wat zich nu manifesteert als politieke irrationaliteit, economisch nationalisme, vijandigheid tegenover China en Rusland, de terugkeer van territoriale ambities en de toenemende concentratie van rijkdom, verschillende uitingen zijn van hetzelfde onderliggende proces. De westerse mogendheden, zo suggereert hij, worstelen om zich aan te passen aan het verval van een imperiaal systeem dat ooit permanent leek.

Zijn argument is bewust provocerend. Hij stelt de hedendaagse crisis niet eenvoudig voor als het gevolg van slecht leiderschap of verkeerde beleidskeuzes. In plaats daarvan plaatst Wolff het huidige moment binnen een veel langere historische cyclus: de creatie van een wereldeconomie door Europese imperia, de vernietiging van die imperia door twee wereldoorlogen, de overname van hun mondiale positie door de Verenigde Staten en de daaropvolgende opkomst van landen die ooit aan dat systeem ondergeschikt waren.

Het resultaat is wat Wolff omschrijft als een *opstand van het imperium*. De oude koloniale wereld is formeel verdwenen, maar veel van haar economische en psychologische structuren blijven bestaan. Het probleem voor het Westen is dat de rest van de wereld niet langer bereid, of niet langer in staat, is om in de ondergeschikte positie te blijven waarop de westerse welvaart historisch werd gebouwd.

De totstandkoming van een wereldeconomie — en haar oorspronkelijke ongelijkheid

Wolff begint zijn analyse met een schijnbare paradox. Het moderne kapitalisme bracht iets historisch belangrijks tot stand: een werkelijk onderling verbonden wereldeconomie. Goederen, kapitaal, technologie, informatie en mensen begonnen zich over steeds grotere afstanden te verplaatsen. Samenlevingen die zich voordien grotendeels geïsoleerd hadden ontwikkeld, werden economisch van elkaar afhankelijk.

Wolff geeft Karl Marx de verdienste dat hij deze verwezenlijking heeft onderkend. Welke andere tegenstrijdigheden het kapitalisme ook kende, het creëerde een wereldmarkt waarin Europeanen konden vernemen wat er in Azië gebeurde, Aziaten konden vernemen wat er in Latijns-Amerika gebeurde en economische betrekkingen steeds vaker continentale grenzen konden overschrijden. Maar de totstandkoming

van een wereldeconomie betekende niet de totstandkoming van een gelijke wereldeconomie. Volgens Wolff werd de wereldmarkt opgebouwd via een buitengewone asymmetrie van macht. Europese landen vergaarden rijkdom door gebieden, grondstoffen, arbeid en handelsroutes te controleren. De industrialisering versterkte dit voordeel. Het kolonialisme zette economische superioriteit vervolgens om in politieke overheersing.

België vormt in Wolffs relaas een bijzonder onthullend voorbeeld. België was een relatief kleine en arme uithoek van Noordwest-Europa. De transformatie ervan tot een rijke industriële staat kan niet los worden gezien van zijn koloniale relatie met Congo. Het bredere punt is niet dat de geschiedenis van elk Europees land identiek was, maar dat de rijkdom van de industriële kern nauw verbonden was met de exploitatie en organisatie van de rest van de wereld.

De toespraak die Patrice Lumumba het leven kostte

In juni 1960 vierde de Republiek Congo, de huidige Democratische Republiek Congo, haar onafhankelijkheid van België, in aanwezigheid van [koning Boudewijn van België](#). **Tijdens zijn toespraak sprak koning Boudewijn zijn bewondering uit voor koning Leopold II, ondanks het feit dat Leopolds bewind resulteerde in de dood van meer dan 10 miljoen Congolezen.** Hij suggereerde dat de Congolezen niets moesten veranderen aan wat Leopold II voor het land had gedaan, tenzij zij er zeker van waren dat zij het beter konden doen. De opmerkingen van koning Boudewijn waren bijzonder neerbuigend en ongevoelig, gezien het brute lijden dat het Congolese volk onder het regime van koning Leopold II had doorstaan.

Toen premier Patrice Lumumba echter het woord nam, zorgde hij ervoor dat hij het perspectief van de koning tegensprak en hem niet het laatste woord liet. Hartelijk dank voor uw steun. Wij hebben de ironie gekend, de belediging, de slag die ons had moeten doden, half om half, door het optreden van de natie. Koning Boudoir was ontstemd over Lumumba's toespraak, en die vormde een keerpunt dat Lumumba's lot bezegelde. Enkele maanden na zijn afzetting werd **Lumumba vermoord met de hulp van de Amerikaanse Central Intelligence Agency, de CIA.**

Het resultaat was een wereldeconomie die verdeeld was tussen een relatief kleine groep rijke industriële mogendheden en een veel grotere bevolking waarvan de landen grondstoffen, arbeid en afzetmarkten leverden. Deze structuur bracht

uiteindelijk een tweede tegenstrijdigheid voort. Nadat de grote imperiale mogendheden een groot deel van de wereld onder elkaar hadden verdeeld, kwamen zij steeds vaker met elkaar in botsing. Britse imperiale belangen botsten met Russische ambities. Franse en Duitse belangen concurreerden. Europese mogendheden streden om grondgebied, markten en strategische invloed. Wolffs eigen academische werk richtte zich op de botsing tussen het Duitse en Britse imperialisme in Oost-Afrika. In zijn interpretatie kunnen de Eerste en Tweede Wereldoorlog niet los worden gezien van de imperiale concurrentie die eraan voorafging.

Twee wereldoorlogen en de overdracht van imperiale macht

De twee wereldoorlogen vernietigden het Europese imperiale systeem. Duitsland, Japan en Italië werden verslagen; Groot-Brittannië en Frankrijk kwamen uitgeput uit de oorlog; koloniale bewegingen versnelden; en de oude imperiale architectuur begon uiteen te vallen. Toch leidde de ineenstorting van de Europese imperia niet tot een wereld zonder hiërarchie. In plaats daarvan, zo betoogt Wolff, erfden de Verenigde Staten een buitengewoon groot deel van de geopolitieke positie die voordien door de Europese imperia werd ingenomen. De geografische afzondering van Amerika van de belangrijkste slagvelden van de Tweede Wereldoorlog beschermde zijn industriële basis. De menselijke tol van de oorlog was enorm in Europa en vooral in de Sovjet-Unie, terwijl de Verenigde Staten uit de oorlog kwamen met hun productiecapaciteit grotendeels intact. Dit schiep de voorwaarden voor een uitzonderlijke concentratie van rijkdom en macht.

Decennialang konden Amerikanen daardoor de voordelen van mondiale dominantie ervaren zonder zichzelf noodzakelijk als een imperium te beschouwen. De Verenigde Staten reproduceerden het Europese kolonialisme niet exact in dezelfde vorm. Hun invloed werd in plaats daarvan uitgeoefend via militaire allianties, financiële instellingen, handelsrelaties, multinationale ondernemingen, technologisch leiderschap en een netwerk van strategische bases. Wolffs centrale historische stelling is dat de Verenigde Staten een groot deel erfden van het mondiale systeem dat door eerdere imperia was opgebouwd. De naoorlogse orde leek daardoor minder op het verdwijnen van het imperium dan op de reorganisatie ervan rond een ander machtscentrum. Dat systeem leek gedurende een groot deel van de tweede helft van de twintigste eeuw opmerkelijk stabiel. De Verenigde Staten werden het centrum van een westers economisch en veiligheidssysteem waarvan het bereik zich over een groot deel van de wereld uitstreckte. Maar juist het succes van dat systeem schiep de voorwaarden voor de latere uitdaging ervan.

De antikoloniale reactie

Het kolonialisme bracht zijn eigen tegenstand voort. In Azië, Afrika en het Midden-Oosten ontstonden in de negentiende en twintigste eeuw onafhankelijkheidsbewegingen. Leaders zoals Mahatma Gandhi en Afrikaanse antikoloniale figuren vertegenwoordigden verschillende versies van een veel groter historisch proces: samenlevingen die aan imperiale heerschappij waren onderworpen en controle eisten over hun eigen politieke en economische toekomst. Voor Wolff moet de hedendaagse opkomst van landen zoals China gedeeltelijk binnen deze langere geschiedenis worden begrepen.

Het argument is niet eenvoudigweg dat China machtiger is geworden. Het gaat erom dat landen die ooit aan de periferie van de door het Westen gecontroleerde wereldeconomie stonden, nu de economische, technologische en financiële capaciteit ontwikkelen om buiten het politieke kader te opereren dat door de oude machtscentra werd ontworpen. Dit verandert de betekenis van globalisering. In de periode waarin westerse bedrijven over de sterkste technologische, financiële en militaire capaciteiten beschikten, kon globalisering synoniem lijken met liberalisering en vrijhandel. De openstelling van markten bevoordeelde de sterkste economieën onevenredig, omdat zij de meest geavanceerde technologieën, financiële instellingen, scheepvaartnetwerken en mondiale ondernemingen controleerden.

Wolff betwijfelt daarom het idee dat *vrijhandel* ooit louter een neutraal economisch beleid was. In de negentiende eeuw gaf de industriële en maritieme suprematie van Groot-Brittannië het land een enorme invloed op het mondiale handelssysteem. In de twintigste en vroege eenentwintigste eeuw speelde de Amerikaanse macht een vergelijkbare rol. Vrijhandel kon dus samengaan met imperiale macht.

Wanneer globalisering de hegemon niet langer dient

De grote transformatie van de afgelopen decennia is dat globalisering ook concurrenten heeft versterkt. China werd een productiecentrum op een schaal die uiteindelijk de industriële dominantie van de Verenigde Staten en Europa uitdaagde. Technologieën die ooit hoofdzakelijk uit het Westen kwamen, werden steeds vaker elders ontwikkeld. Nieuwe financiële instellingen en economische partnerschappen begonnen de afhankelijkheid van door het Westen gecontroleerde structuren te verminderen. Dit creëert een fundamenteel dilemma voor de voormalige hegemon.

Als globalisering werkelijk open blijft, kunnen de sterkste opkomende economieën de wereldmarkten gebruiken om hun achterstand in te halen. Als de regels worden gewijzigd om dat proces te verhinderen, moeten de westerse mogendheden ten minste een deel van de liberale economische filosofie opgeven die zij voordien

propageerden. Hier ziet Wolff het belang van de recente transformatie van het Amerikaanse economische beleid. Generaties lang beschouwden economen in de Verenigde Staten vrijhandel en internationale markten als vrijwel vaststaande principes. Economisch nationalisme werd algemeen als achterhaald of inefficiënt beschouwd. Toch is het politieke taalgebruik drastisch veranderd. Tarieven, industriebeleid, exportbeperkingen, sancties en directe staatsinterventie zijn steeds aanvaardbaarder geworden. Wolff interpreteert deze transformatie niet in de eerste plaats als het resultaat van een coherente intellectuele bekering van Donald Trump. Hij ziet iets veel meer gefragmenteerd: machtige groepen Amerikaanse ondernemingen die ontdekken dat staatsinterventie hun specifieke belangen kan beschermen.

Van vrijhandel versus protectionisme naar oligarchische concurrentie

Dit onderscheid is cruciaal voor Wolffs analyse. Het publieke debat stelt het huidige conflict vaak voor als een strijd tussen twee economische filosofieën: vrijhandel aan de ene kant en economisch nationalisme aan de andere. Wolff stelt dat dit te eenvoudig is. Achter de ideologische taal schuilt een strijd tussen verschillende groepen ondernemingen, die elk het overheidsbeleid in hun eigen voordeel proberen te sturen. Sommige Amerikaanse bedrijven profiteerden enorm van de globalisering. Zij ontwikkelden winstgevende internationale toeleveringsketens en markten en blijven daarom relatief open handel steunen. Andere bedrijven worden geconfronteerd met buitenlandse concurrentie en zijn voorstander van tarieven, subsidies of bescherming. Weer andere hebben hun bedrijfsmodellen rond overheidscontracten opgebouwd. Het politieke systeem wordt de arena waarin deze belangen met elkaar concurreren.

Wolff wijst op het Amerikaanse militair-industriële complex als een vroeg en sterk ontwikkeld voorbeeld. Zijn interpretatie van het fenomeen sluit aan bij de waarschuwing die beroemd werd door president Dwight Eisenhower: bedrijven die militair materieel produceren ontwikkelden een nauwe relatie met de strijdkrachten en politieke instellingen. Het cruciale mechanisme is niet noodzakelijk één enkel monopolie. Het is een georganiseerd netwerk van bedrijven, bases, contracten en politieke belangen verspreid over het hele land. Wanneer militaire productie geografisch wordt gespreid, hebben leden van het Congres er belang bij de faciliteiten en bedrijven in hun kiesdistricten te beschermen. Wolff betoogt dat andere sectoren van dit model hebben geleerd.

Het medisch-industriële complex en de hightech-oligarchie

Hij noemt het Amerikaanse medische systeem als een ander voorbeeld van georganiseerde ondernemingsmacht. Artsen, ziekenhuizen, particuliere zorgverzekeraars en farmaceutische en medisch-technologische bedrijven hebben verschillende belangen, maar kunnen niettemin functioneren binnen een systeem dat aanzienlijke economische macht en politieke invloed voortbrengt. Dezelfde logica, zo suggereert hij, wordt steeds zichtbaarder in de hoogtechnologische sector. Grote technologiebedrijven beschikken over enorme financiële middelen en strategisch belang. Hun belangen strekken zich uit tot kunstmatige intelligentie, data, cloudcomputing, defensietechnologie en communicatie. Hun relatie met de overheid is daarom niet langer eenvoudigweg die van particuliere ondernemingen die buiten de staat opereren. De grens tussen staatsmacht en ondernemingsmacht wordt steeds vager.

Wolff beschrijft dit niet als klassiek vrijemarktkapitalisme, maar als een politieke economie die wordt gedomineerd door georganiseerde concentraties van kapitaal. Deze groepen gebruiken hun economische middelen om politieke beslissingen te beïnvloeden, terwijl politieke instellingen contracten, subsidies, regelgeving of bescherming bieden die de marktposities van die groepen versterken. De vergelijking met oligarchische politiek is daarom bewust. In plaats van zich één verenigde kapitalistische klasse met één coherent beleid voor te stellen, ziet Wolff concurrerende industriële blokken, elk vertegenwoordigd door rijke ondernemingen en hun politieke bondgenoten.

De terugkeer van de staat

Dit helpt verklaren waarom het Trump-tijdperk een belangrijke verandering vertegenwoordigt, zelfs wanneer afzonderlijke beleidsmaatregelen tegenstrijdig lijken. De staat is openlijker interventionistisch geworden. Overheidsdruk kan bepalen welke technologieën steun krijgen, welke industrieën bescherming genieten, welke bedrijven contracten krijgen en welke buitenlandse concurrenten worden beperkt. De president kan rechtstreeks ingrijpen in economische beslissingen die eerdere generaties Amerikaanse politici als aangelegenheden voor de markt zouden hebben omschreven.

Toch betekent dit niet noodzakelijk dat de Verenigde Staten een coherente vorm van economisch nationalisme hebben omarmd. Wolffs argument is dat de staat steeds meer het slagveld wordt waarop verschillende kapitaalconcentraties hun belangen nastreven. Dit verklaart ook waarom ogenschijnlijk tegenstrijdige beleidsmaatregelen naast elkaar kunnen bestaan. Een regering kan tarieven opleggen en tegelijk multinationale ondernemingen verdedigen. Zij kan globalisering bekritisieren terwijl zij bedrijven beschermt waarvan de winsten afhankelijk zijn van internationale

markten. Zij kan binnenlandse productie eisen en tegelijkertijd machtige ondernemingen bevoordelen die mondiale toeleveringsketens hebben opgebouwd. De tegenstrijdigheid is niet noodzakelijk een vergissing. Zij weerspiegelt de gefragmenteerde belangen die binnen het politieke systeem actief zijn.

Groenland, Canada, Venezuela en de psychologie van het imperium

Wolff trekt zijn argument door tot buiten de economie. Hij ziet de recente Amerikaanse belangstelling voor Groenland, Canada, Venezuela en andere strategische gebieden als uitingen van een imperiale mentaliteit die met verval wordt geconfronteerd. Of elk afzonderlijk beleid op deze manier moet worden geïnterpreteerd, staat open voor discussie. Maar de bredere vraag is belangrijk: wat gebeurt er psychologisch wanneer een dominante macht relatief aan macht begint te verliezen?

Wolffs antwoord is dat elites verval zelden kalm aanvaarden. Zij proberen hun privileges te behouden. Zij zoeken strategische voordelen, economische monopolies en nieuwe bronnen van rijkdom. Zij zoeken ook verklaringen die de verantwoordelijkheid buiten henzelf leggen. Hier ziet hij een verband tussen geopolitieke angst en binnenlandse ongelijkheid.

Naarmate het vermogen van een tanend imperium om uitzonderlijke niveaus van rijkdom te verdelen afneemt, hebben degenen die al aanzienlijke rijkdom bezitten er belang bij die te beschermen. Monopolieposities worden waardevoller. Politieke invloed wordt belangrijker. Toegang tot technologie, financiën en strategische industrieën raakt steeds meer geconcentreerd. Het resultaat kan een versnelling van de ongelijkheid zijn, juist wanneer het onderliggende systeem steeds minder in staat is de welvaart van de bredere bevolking in stand te houden.

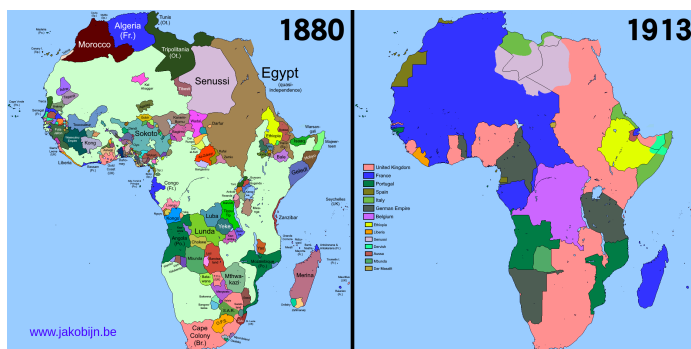
Zondebokken en de politiek van verval

Een ander gevolg is volgens Wolffs interpretatie de zoektocht naar zondebokken. Immigranten kunnen de schuld krijgen van economische onzekerheid. Buitenlandse concurrenten kunnen verantwoordelijk worden gesteld voor industriële achteruitgang. Rusland kan als een existentiële bedreiging worden voorgesteld. China kan van een economische concurrent worden omgevormd tot een universele geopolitieke vijand. Wolff beweert niet dat Rusland of China geen eigen strategische belangen hebben. Zijn punt is anders: het westerse politieke discours kan zijn eigen historische ervaring op andere landen projecteren.

Dit is bijzonder zichtbaar in de voorstelling van Vladimir Poetin en Xi Jinping. Westerse politieke elites, zo stelt Wolff, interpreteren hun handelen vaak via een imperiaal sjabloon: als het Westen historisch economische en militaire macht heeft gebruikt om zijn invloed uit te breiden, wordt aangenomen dat een opkomend Rusland of China een vergelijkbare expansie plant. Dit wordt een psychologische spiegel. De angst betreft niet alleen een militaire aanval. Het is de angst om een bevoorrechte positie in het internationale systeem te verliezen. Dat onderscheid is belangrijk omdat het de vraag verandert van **Wat wil het andere land? naar: Wat zijn wij bang te verliezen?**

De fantasie van het herstel van de oude imperiale orde

Wolff gebruikt het voorbeeld van de Europese retoriek over Rusland om te illustreren wat hij als een diepere historische fantasie beschouwt. Spreken over het verslaan van Rusland, het permanent verzwakken ervan of zelfs het opsplitsen in kleinere politieke eenheden kan in zijn interpretatie lijken op de logica van de negentiende-eeuwse imperiale mogendheden die grondgebied onder elkaar verdeelden. Hij vergelijkt deze mentaliteit met de [Conferentie van Berlijn van 1884-1885](#), toen Europese mogendheden onderhandelden over de verdeling van grote delen van Afrika zonder betekenisvolle deelname van de betrokken Afrikaanse volkeren.

De vergelijking is bewust provocerend. De geopolitieke omstandigheden zijn uiteraard anders. Maar Wolffs argument gaat over mentaliteit en niet over directe historische gelijkwaardigheid. Het idee dat een machtige westerse coalitie de politieke geografie van een andere grote regio volgens haar eigen voorkeuren kan hertekenen, behoort volgens hem tot een imperiale manier van denken. Het probleem is dat de materiële omstandigheden die het negentiende-eeuwse imperialisme mogelijk maakten niet langer bestaan.

Rusland is een kernmacht. China beschikt over een enorme industriële capaciteit. Iran is in opkomst. Regionale mogendheden hebben meer manoeuvreerruimte. Alternatieve financiële en economische instellingen ontwikkelen zich. Westerse militaire superioriteit volstaat niet langer om overal politieke uitkomsten op te

leggen. De oude imperiale reflex botst daardoor met een radicaal ander internationaal machtsevenwicht.

Europa's bijzondere probleem

Wolff meent dat Europa deze crisis nog scherper ervaart dan de Verenigde Staten. De Europese mogendheden verloren hun imperia eerder en vollediger. Groot-Brittannië, Frankrijk, België, Nederland en andere Europese staten oefenden ooit directe controle uit over grote gebieden buiten Europa. Dat systeem is verdwenen. Maar de politieke verbeelding die door eeuwen van Europese dominantie werd gevormd, verdwijnt niet van de ene dag op de andere.

Europa wordt daarom geconfronteerd met een moeilijke psychologische overgang. Het moet aanvaarden dat de wereld niet langer volgens Europese strategische voorkeuren kan worden georganiseerd. Tegelijkertijd blijven Europese leiders voor hun veiligheid sterk afhankelijk van de Verenigde Staten. Dit creëert een paradox: Europa heeft zijn historische imperia verloren, maar neemt nog steeds deel aan een alliantiestructuur die wordt gedomineerd door een land waarvan de eigen mondiale overheersing afneemt. Het resultaat kan politieke frustratie en steeds agressievere retoriek zijn.

De energiecrisis als laboratorium van macht

Een van de meest onthullende voorbeelden in het interview betreft energie. Wolff bespreekt het tekort aan en de stijgende [dieselprijs](#) als illustratie van hoe economisch beleid in werkelijkheid functioneert. In het conventionele handboekmodel reageren markten op vraag en aanbod. Als het aanbod daalt en de vraag sterk blijft, stijgen de prijzen. Als het aanbod toeneemt, dalen de prijzen. Maar echte markten worden georganiseerd via ondernemingen met strategische macht.

Raffinaderijen, oliemaatschappijen, landbouwbedrijven en overheden hebben allemaal verschillende belangen. Wanneer een tekort ontstaat, kunnen actoren die productie, export of reserves kunnen controleren, beïnvloeden hoe lang dat tekort aanhoudt. Wolff verwierpt daarom het idee dat de resulterende prijs noodzakelijkerwijs het eenvoudige gevolg is van onpersoonlijke marktkrachten. Zijn voorbeeld betreft Amerikaanse boeren die zwaar worden getroffen door hoge dieselprijzen. Hun marges kunnen onder druk komen door brandstofkosten, kunstmestkosten en andere productiemiddelen. Vanuit hun perspectief kan een Amerikaanse beperking van de dieselexport een voor de hand liggende manier lijken om het binnenlandse aanbod te vergroten en de prijzen te verlagen.

Maar oliemaatschappijen en raffinaderijen hebben het tegenovergestelde belang. Zij profiteren van hoge prijzen en kunnen aanvoeren dat exportbeperkingen uiteindelijk de productie of raffinageactiviteit zouden verminderen, waardoor de prijzen opnieuw zouden stijgen. De president wordt daardoor geconfronteerd met concurrerende groepen politieke aanhangers. Voor Wolff is dit een miniatuurversie van de bredere Amerikaanse politieke economie. De kwestie is niet eenvoudigweg of vrijhandel dan wel protectionisme theoretisch superieur is. Het gaat erom welke georganiseerde economische groep over voldoende politieke macht beschikt om de beleidsuitkomst te bepalen.

De illusie van een neutrale markt

Dit brengt Wolff terug bij een van de centrale vragen van de politieke economie. Markten zijn nooit eenvoudigweg abstracte mechanismen die onafhankelijk van instellingen functioneren. Zij zijn afhankelijk van eigendomsrechten, wetten, infrastructuur, financiële systemen, politieke beslissingen en de verdeling van onderhandelingsmacht. Wanneer een handvol ondernemingen strategisch belangrijke delen van een economie controleert, kunnen hun beslissingen gevolgen hebben die veel verder reiken dan gewone commerciële concurrentie.

Het dieselvoorbeeld is daarom juist belangrijk omdat het alledaags lijkt. Een tekort, een regeringsaankondiging, een lobbycampagne van de industrie en het vrijgeven van strategische reserves kunnen afzonderlijke gebeurtenissen lijken. Wolff verbindt ze als uitingen van politiek-economische macht. In deze interpretatie is de hedendaagse crisis van het kapitalisme niet alleen een crisis van de globalisering. Het is ook een crisis van de institutionele regelingen die de globalisering bestuurden.

t multipolariteit te aanvaarden

De diepste stelling in Wolffs analyse is

psychologisch. Een land dat decennialang uitzonderlijke mondiale macht heeft genoten, kan zijn historische positie verwarren met de natuurlijke orde van de wereld. Voor Amerikanen die in de tweede helft van de twintigste eeuw opgroeiden,

kon Amerikaanse overheersing normaal lijken. De dollar stond centraal. Amerikaanse ondernemingen domineerden vele sectoren. De Verenigde Staten beschikten over een ongeëvenaard militair bereik. Hun universiteiten en technologiebedrijven trokken talent uit de hele wereld aan. Vanuit dat systeem bestond weinig reden om zich voor te stellen dat het ooit kon eindigen. Maar historische systemen eindigen wel degelijk.

De opkomst van China is daarom bijzonder bedreigend omdat zij aantoonde dat de hiërarchie verandert. Het probleem is niet eenvoudigweg dat China communistisch is of een ander politiek systeem heeft. Het diepere probleem is volgens Wolffs interpretatie dat China machtig genoeg wordt om als een alternatief centrum van economische en geopolitieke invloed te functioneren. De opkomst van BRICS en andere vormen van internationale samenwerking versterkt deze ontwikkeling. Landen die ooit sterk afhankelijk waren van westerse instellingen beschikken steeds vaker over alternatieven. Het resultaat hoeft niet noodzakelijk een nieuw imperium te zijn dat het oude vervangt. Het kan in plaats daarvan een meer gefragmenteerde en multipolaire wereld zijn.

Van hegemonie naar onderhandeling

Die overgang vereist een andere politieke mentaliteit. Een hegemoniale macht kan instructies geven. Een macht in een multipolaire wereld moet onderhandelen. Dit is een fundamentele verandering. Als Washington er niet langer van kan uitgaan dat andere landen automatisch zijn strategische voorkeuren zullen volgen, wordt diplomatie belangrijker. Economische betrekkingen worden onderhandelingen tussen meerdere machtscentra in plaats van transacties binnen een hiërarchie.

Voor Wolff veroorzaakt de weigering om deze overgang te aanvaarden een groot deel van de agressieve taal die momenteel de westerse politiek domineert. In plaats van te vragen hoe men zich aan een veranderend internationaal systeem kan aanpassen, kunnen politieke leiders beloven een verloren hiërarchie te herstellen. In plaats van relatieve achteruitgang te erkennen, kunnen zij elke uitdaging voorstellen als bewijs van buitenlandse agressie. In plaats van binnenlandse instellingen te hervormen, kunnen zij buitenstaanders de schuld geven. Maar retoriek kan structurele verandering niet terugdraaien.

De echte vraag: hervorming of confrontatie?

Als Wolffs interpretatie juist is, is de centrale vraag voor het Westen niet of het op de een of andere manier de orde van de twintigste eeuw kan herstellen. De belangrijkere vraag is of het zich kan aanpassen aan een wereld waarin macht

breder is verdeeld. Die aanpassing zou aanzienlijke binnenlandse hervormingen vereisen. De concentratie van rijkdom zou moeten worden aangepakt. Politieke instellingen zouden minder afhankelijk moeten worden van bedrijfsfinanciering en lobbywerk. Economisch beleid zou onderscheid moeten maken tussen nationale belangen en de belangen van specifieke ondernemingen. De relatie tussen overheid en strategische industrieën zou meer transparantie vereisen.

Internationaal zou het Westen de veronderstelling moeten loslaten dat veiligheid exclusieve invloedssferen vereist. Een multipolaire wereld betekent niet noodzakelijk een wereld zonder westerse invloed. Europa en de Verenigde Staten kunnen belangrijke economische, technologische en militaire machten blijven. Maar hun invloed zou één onderdeel van een groter systeem zijn, in plaats van het organiserende principe van het hele systeem.

Het gevaar verval met nederlaag te verwarren

Er is ook een belangrijk onderscheid tussen relatieve achteruitgang en absolute ineenstorting. Wolffs historische kader gaat over het verval van de westerse dominantie, niet noodzakelijk over het verdwijnen van westerse welvaart. De Verenigde Staten en Europa beschikken over enorme hulpbronnen, geavanceerde instellingen, hoogstaande technologie en hoogopgeleide bevolkingen. Het gevaar ontstaat wanneer relatieve achteruitgang als een existentiële nederlaag wordt geïnterpreteerd.

Als een tanende hegemon gelooft dat elke toename van de macht van een ander land een directe bedreiging voor zijn voortbestaan vormt, wordt confrontatie bijna onvermijdelijk. Elk compromis lijkt zwakte. Elke diplomatieke opening wordt appeasement. Elk onafhankelijk beleid van een ander land wordt vijandig. Zo kan een structurele overgang een veiligheids crisis worden. Het alternatief is te erkennen dat internationale macht kan worden gedeeld. Het einde van de hegemonie betekent niet automatisch het einde van de welvaart. Het kan het einde van privileges betekenen.

Een wereld na het tijdperk van de imperia

Richard Wolffs analyse keert uiteindelijk terug naar de historische cyclus waarmee het interview begon. Het Europese kapitalisme creëerde een wereldeconomie, maar deed dat via buitengewone ongelijkheid en imperiale overheersing. De twee wereldoorlogen vernietigden de oude Europese imperia en brachten de Verenigde Staten in een positie van ongekennde mondiale invloed. De door Amerika geleide globalisering integreerde vervolgens landen die ooit koloniale onderdanen waren

geweest.

Maar integratie creëerde ook concurrenten. De opkomende multipolaire wereld is daarom niet eenvoudigweg een externe uitdaging voor het Westen. Zij is gedeeltelijk een product van de wereldeconomie die de westerse mogendheden zelf hebben opgebouwd. Dit is wellicht de belangrijkste paradox in Wolffs argument. Het Westen creëerde globalisering omdat het geloofde dat mondiale integratie zijn welvaart en invloed zou versterken. Decennialang gebeurde dat ook. Maar globalisering droeg ook technologie, kapitaal, industriële kennis en marktkansen over aan andere samenlevingen. De wereld werd rijker en sterker met elkaar verbonden, en de westerse dominantie werd minder exclusief.

De tegenstrijdigheid kan nu onmogelijk nog worden genegeerd. De politieke taal van vrijhandel maakt plaats voor tarieven, sancties, industriebeleid en strategische bescherming. De retoriek van universele regels concurreert steeds meer met eisen voor exclusieve invloedssferen. De binnenlandse politiek wordt in toenemende mate gevormd door geconcentreerde ondernemingsmacht. En de oude veronderstelling dat westerse instellingen het natuurlijke centrum van het internationale systeem vormen, wordt uitgedaagd door de opkomst van alternatieve machtscentra.

Wolff noemt dit de opstand van het imperium. Of men elk element van die formulering nu aanvaardt of niet, zij biedt een nuttige manier om de ogenschijnlijke tegenstrijdigheden van het huidige moment te begrijpen. Het Westen verdedigt tegelijkertijd de globalisering en probeert haar te beperken, verdedigt vrije markten en grijpt rechtstreeks in die markten in, bepleit democratie terwijl het buitengewone concentraties van particuliere politieke macht toestaat, en spreekt over internationale samenwerking terwijl het strategische exclusiviteit eist. Deze tegenstrijdigheden zijn niet noodzakelijk tekenen van individuele onbekwaamheid. Zij kunnen ook symptomen zijn van een systeem dat een structurele transformatie ondergaat.

De keuze waarvoor het Westen staat

De uiteindelijke keuze is daarom politiek en niet louter economisch. Eén mogelijkheid is confrontatie: proberen de hiërarchie te behouden via militaire allianties, sancties, economische druk, territoriale invloed en controle over strategische hulpbronnen. Die aanpak kan op korte termijn politieke winst opleveren, maar dreigt relatieve achteruitgang om te zetten in een veel destructiever conflict.

De andere mogelijkheid is aanpassing.

Aanpassing zou betekenen dat wordt aanvaard dat de wereld multipolair wordt. Het zou betekenen dat China, Rusland, Iran en andere opkomende machten niet eenvoudigweg worden behandeld als vijanden die moeten worden ingedamd, maar als permanente actoren in een internationaal systeem dat niet langer één onbetwist centrum heeft. Het zou ook betekenen dat de binnenlandse gevolgen van de oude orde onder ogen worden gezien. Als de voordelen van globalisering steeds meer geconcentreerd raken bij ondernemingen en rijke individuen, vereist het herstel van sociale stabiliteit meer dan buitenlanders de schuld geven of handel beperken. Het vereist een verandering van de verdeling van economische en politieke macht in eigen land.

De centrale kwestie is daarom niet of vrijhandel terugkeert of protectionisme haar vervangt. De diepere transformatie is dat de economische en geopolitieke structuren die de westerse dominantie ooit natuurlijk deden lijken, uiteenvallen. De vraag is wat daarna komt. Zal het Westen proberen een imperiale hiërarchie te reconstrueren die door de geschiedenis al is ondermijnd? Of zal het een wereld aanvaarden waarin macht breder is verdeeld en instellingen opbouwen die in staat zijn die realiteit te beheren?

Voor Richard Wolff ligt het gevaar in de weigering de overgang te erkennen. Imperia kondigen zelden hun eigen verval aan. Zij verdedigen zichzelf, rationaliseren hun gedrag en zoeken vijanden. Hun elites proberen hun privileges te behouden. Hun politieke systemen raken sterker gepolariseerd. Hun economische structuren worden sterker geconcentreerd. Maar historische verandering gaat door, ongeacht politieke retoriek.

Het einde van de westerse hegemonie, als dat inderdaad is wat wij meemaken, hoeft niet het einde te betekenen van de westerse beschaving, welvaart of invloed. Het betekent iets specifiekers en moeilijkers: het einde van de veronderstelling dat de

wereld in de eerste plaats bestaat om de westerse macht te dienen. Dat is wellicht de psychologische barrière die de westerse politiek het moeilijkst kan overwinnen.

Dit artikel is gedeeltelijk gebaseerd op een [interviewtranscript](#) met Glenn Diesen en politiek econoom professor Richard Wolff. Het ontwikkelt en ordent de historische en economische argumenten die in het gesprek naar voren werden gebracht.

Jeffrey Sachs over neokolonialisme, systeemfalen en de noodzaak van hervorming

Jeffrey Sachs, the American economist attributes DRC mess to [CIA, Belgium and white supremacy](#)

In een recente lezing schetst de Amerikaanse econoom Jeffrey Sachs een somber maar verhelderend beeld van de oorzaken achter de instabiliteit in landen als de Democratische Republiek Congo (DRC). Zijn analyse biedt een cruciale aanvulling op het betoog dat vrije handel niet neutraal is, maar vaak dient als dekmantel voor geopolitieke dominantie en economische uitbuiting.

De historische erfenis van uitbuiting

Sachs wijst erop dat westerse analisten vaak de vraag stellen: "**Wat is er mis met uw land?**", zonder eerst de historische realiteit onder ogen te zien. Hij herinnert eraan dat het huidige lijden in de DRC direct voortvloeit uit een geschiedenis van koloniale roofbouw:

- 1. Koning Leopold II** creëerde een slavenkolonie die dertig jaar lang werd uitgebuit.
- 2. De Belgische staat** nam dit model over en bestuurdde de kolonie nog eens veertig jaar.
- 3. De CIA** speelde een directe rol in de destabilisatie door de eerste democratisch gekozen leider, Patrice Lumumba, te laten vermoorden. De plundering van uranium, koper, diamant, kobalt enz. moest behouden blijven.
- 4. Vervolgens steunde het Westen decennialang dictatoriale regimes die de belangen van buitenlandse multinationals zoals [Umicore](#) het vroegere [Union Minière](#) beschermden.**

Vandaag de dag, zo stelt Sachs, wordt deze dynamiek voortgezet door multinationals die grondstoffen zoals kobalt ontginnen zonder eerlijke belastinginkomsten achter te laten voor de lokale bevolking. In plaats van deze structurele onrechtvaardigheid aan te kaarten, wordt de falende governance in het Global Zuiden vaak eenzijdig verweten aan lokale leiders, terwijl de externe inmenging wordt genegeerd.

Het failliet van het privatiseringsmodel

Sachs trekt een parallel met Honduras, waar de *United Fruit Company* decennia lang de facto de macht uitoefende, gesteund door de Amerikaanse strijdkrachten en diplomatieke druk. Hij verwijst naar de staatsgreep tegen Jacobo Árbenz in Guatemala, georkestreerd om de belangen van United Fruit te beschermen – waarbij de toenmalige Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, [John Foster Dulles](#), en zijn broer [Allen Dulles](#) (hoofd van de CIA) nauw betrokken waren bij de juridische en inlichtingenkant van deze operatie.

De conclusie is helder: het overdragen van publieke goederen en strategie aan de private sector heeft gefaald. Het huidige systeem prikkelt bedrijven niet tot maatschappelijk verantwoord gedrag, maar maximaliseert winst ten koste van menselijke waardigheid. Sachs benadrukt dat voedselzekerheid en sociale bescherming geen "gunsten" zijn, maar fundamentele rechten zoals vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948). De Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's) zijn niets meer dan een poging van onze generatie om deze rechten alsnog gestand te doen.

Observatie: De hypocrisie van het 'vrije markt'-dogma

Het is ironisch dat dezelfde naties die pleiten voor minimale staatsinterventie in het Global Zuiden, zelf massaal ingrijpen wanneer hun eigen economieën wankelen. Sachs wijst op de scherpe tegenstelling binnen de Verenigde Staten, waar één op de zeven Amerikanen honger lijdt, terwijl politieke elites vooral bezig zijn met belastingverlagingen voor de rijksten. Dit ondermijnt de morele autoriteit van het Westen om anderen lesjes in "good governance" te geven.

Concrete voorstellen voor een rechtvaardiger wereldorde

Sachs formuleert drie concrete pijlers voor hervorming, die naadloos aansluiten bij de kritiek op het huidige imperialistische bestel:

1. Van G20 naar G21: Inclusiviteit herstellen

De huidige G20 sluit 1,4 miljard Afrikanen uit van cruciale financiële beslissingen. Sachs pleit ervoor de Afrikaanse Unie (AU) als volwaardig lid toe te voegen, waardoor

de G20 een G21 wordt. Net zoals de Europese Unie vertegenwoordigd is, moet Afrika een stoel aan tafel krijgen. Dit zou de discussie fundamenteel veranderen, aangezien de stem van het Global Zuiden nu systematisch wordt genegeerd in financiële architectuur.

2. Radicale herschaling van ontwikkelingsfinanciering

Tijdens de COVID-pandemie konden rijke landen voor \$17 biljoen lenen tegen nultarieven, terwijl arme landen werden uitgesloten of hoge rentes (5-10%) moesten betalen. De VS spendeerde \$7 biljoen aan noodsteun, zonder ook maar één cent voor internationale solidariteit. Sachs vraagt om een ordegruote grotere injectie van kapitaal via de Wereldbank en IMF, gebaseerd op reële behoeften in plaats van ideologische dogma's. Daarnaast pleit hij voor technologiedeling, zoals een eerlijke verdeling van vaccins tussen grootmachten (VS, China, EU, Rusland, VK) in plaats van hamsteren.

3. Versterking van de VN en vermogensherverdeling

De Verenigde Naties moeten weer het centrale instituut worden voor een beschaafde wereldorde, maar daarvoor is financiering nodig. Het kernbudget van de VN (\$3 miljard) is schril afgezet tegen het budget van New York City (\$100 miljard). Deze disproportie maakt effectief multilateraal bestuur onmogelijk.

Tot slot wijst Sachs op de extreme vermogensongelijkheid. Met 2.775 miljardairs die samen \$13,1 biljoen bezitten, is er sprake van een excessieve concentratie van kapitaal. Een progressieve belasting op vermogens boven de miljard dollar zou niet alleen rechtvaardiger zijn, maar ook de middelen genereren die nodig zijn voor globale publieke goederen.

Analyse in het licht van 'Het einde van de vrijhandel'

De woorden van Sachs bevestigen opnieuw de stellingname in ons artikel dat we getuige zijn van de terugkeer van het imperium, zij het in een gemoderniseerde vorm. Waar vroeger koloniale vlaggen wapperden, zijn het nu financiële instrumenten, intellectuele eigendomsrechten en geopolitieke allianties die de machtsverhoudingen dicteren. Sachs' pleidooi voor de G21 en een sterke VN is een directe uitdaging aan het adres van de westerse hegemonie. Het suggereert dat "vrijhandel" zolang deze onevenwichtig is, feitelijk neokolonialisme blijft. De terugkeer van statelijke interventie – zoals zichtbaar in industriepolitiek en sanctieregimes – dwingt ons na te denken over een nieuw internationaal contract. Een contract dat niet gebaseerd is op de wet van de sterkste, maar op soevereiniteit, mensenrechten en eerlijke economische uitwisseling. Zoals Sachs stelt: **"We hebben een ander systeem nodig."**

YouTube

1. King Leopold II: The Horrors Of The Congo Free State - <https://youtu.be/EAokwWHJKr0>
2. Leopold II of Belgium: The Biggest Coverup In European History - <https://youtu.be/dTq6HhkpW2s>
3. The TRUTH About King Leopold II and the Congo - <https://youtu.be/7IL0nf1LDGw>
4. King Leopold II - Congo Massacre - Forgotten History - <https://youtu.be/Rg0G7DcEL0w>
5. King Leopold: The Man Who Killed 10 Million People in The Congo - <https://youtu.be/hmA8O-fW9Aw>
6. The Belgian Congo - Documentary - <https://youtu.be/m7ItE4IGYkM>
7. What King Leopold Did in The Congo Will Terrify You - <https://youtu.be/FwbBjvde1Sk>
8. The Map Is a Lie - How Colonial Borders Broke Africa - <https://youtu.be/r3Ra9VrcfKc>
9. Timbuktu The University They Buried: Africa's 700.000 Hidden Manuscripts - <https://youtu.be/viKDLAQMFVA>
10. What african countries were called before colonization - lost kingdoms and ancient names - <https://youtu.be/l4aYRLi0FIQ>
11. Before Ethiopia - The African Empire That Ruled the Red Sea - <https://youtu.be/cl7uRw2RW7w>
12. What Was Nigeria Called Before Colonialism? The Answer Will Surprise You - <https://youtu.be/MvddnpEho1A>
13. Before the Slave Ships - What Africans Were Really Doing in 1450 - <https://youtu.be/yxk5SOInrb4>
14. The African Kingdom That Was Trading With China While Europe Was Still in the Dark Ages - https://youtu.be/gdlqx4C_tX0
15. The Original African Map That You Were Never Tought - How Borders Broke Africa - <https://youtu.be/Y4hptdzTRLs>
16. What African Countries Were Called Before Colonization - Lost Kingdoms & Ancient Names Revealed - <https://youtu.be/zGoZWR4nb5o>
17. The Lines That Broke A Continent - <https://youtu.be/m1HBVelfuI4>
18. No Africans, No Borders Drawn — The Real Story of the Berlin Conference - <https://youtu.be/0IWEXg-U2cU>
19. How Europe Stole Africa so Quickly, Mapped - <https://youtu.be/LjieOIWXwTw>